Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:6

om ledighetslagarna

AU 1986/87:6

Sammanfattning

Utskottet behandlar i det föreliggande betänkandet ett femtontal motionsyrkanden om de s. k. ledighetslagarna, dvs. föräldraledighetslagen, studieledighetslagen m. fl. Yrkandena framställs i motioner från den allmänna motionstiden under föregående riksmöte.

Tre av motionerna gäller en *översyn av ledighetslagstiftningen* i syfte att bättre anpassa denna till särskilt de mindre företagens situation. Det ifrågasätts också om inte vissa begränsningar behöver göras i ledighetsuttaget. Särskilt nämns studieledighet och ledighet för fackligt arbete. Motionsyrkandena avstyrks av utskottet, och de följs upp i en gemensam reservation av m, fp och c.

Övriga motioner handlar till stor del om nya ledighetsformer och om utökade möjligheter till ledighet, särskilt *ledighet för vård av barn*. Enligt föräldraledighetslagen har småbarnsföräldrar rätt till hel ledighet tills barnet har fyllt ett och ett halvt år. I fyra motioner begärs att ledigheten skall kunna utsträckas tills barnet har fyllt tre år. I andra motioner berörs ledighet för adoptivföräldrar och ledighet för att medverka på föräldrakooperativa daghem. Även frågan om skyddet mot trakasserande omplaceringar efter föräldraledighet har aktualiserats. – De förslag till nya ledighetsformer som framställts avser *anhörigvård* och *deltagande i det svenska katastrofbiståndet*. Vidare tar en motion upp en fråga om studieledighet för att delta i *grundutbildning för vuxna*.

Inte heller dessa motioner om vidgade möjligheter till ledighet biträds av utskottet, vilket har föranlett reservationer från fp och c beträffande ledighet för vård av barn, anhörigvård och deltagande i katastrofbiståndet samt i fråga om ledighet för adoptivföräldrar även av m.

I ett avslutande avsnitt av betänkandet behandlas två motioner med anknytning till förtroendemannalagen. Den ena motionen gäller den fortsatta beredningen av frågan om *regionala fackliga förtroendemän*, den andra finansieringen av *fackligt samarbete i multinationella företag*. Motionerna avstyrks av utskottet med reservationer från vpk.

Motionerna

1985/86:A604 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari yrkas att

19. riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som

anförts i motionen om en kartläggning av problemet med omplaceringar efter föräldraledighet.

Övriga yrkanden i motionen behandlas i andra sammanhang.

1985/86:A703 av Margareta Andrén (fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan lagändring att rätten till ledighet för vård av barn för adoptivföräldrar skall gälla från den dag barnet kommer till Sverige.

1985/86:A706 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari yrkas att riksdagen beslutar att ändra lagen om rätt till ledighet för vård av barn m. m. så att adoptivföräldrar ges rätt till ledighet för vård av barn till dess ett och ett halvt år förflutit från adoptionen eller från barnets ankomst till Sverige.

Beträffande motiveringen hänvisas till motion 1985/86:So603.

1985/86:A707 av Karin Söder m. fl. (c), vari yrkas att

1. riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag så att den lagstadgade rätten till tjänstledighet för vård av små barn förlängs till tre år.

Yrkande 2 behandlas av utskottet i AU 1986/87:5.

1985/86:A709 av Margareta Andrén m. fl. (fp), vari yrkas att

1. riksdagen hos regeringen begär förslag om en successivt införd laglig rätt till ledighet för vård av anhörig eller annan närstående vid svårare sjukdom eller vid konvalescens i hemmet, med prioritet för vård i livets slutskede.

Beträffande yrkande 2 hänvisas till motion 1985/86:Sf221.

1985/86:A710 av Alf Svensson (c), vari yrkas att

1. riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till förbättringar av de ensamstående föräldrarnas situation i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. riksdagen hos regeringen begär förslag till utökning av rätten till tjänstledighet för småbarnsföräldrar och förändring av meritvärdering för vård av egna barn i enlighet med motionen.

Beträffande motiveringen hänvisas till motion 1985/86:So606. Yrkande 2 behandlas såvitt gäller meritvärderingsfrågan i AU 1986/87:5.

1985/86:A714 av Bengt Kronblad m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av möjligheterna till icke betald ledighet för medverkan i barnomsorg i bl. a. föräldrakooperativ.

1985/86:A717 av Rune Backlund m. fl. (c, m, fp), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av en översyn av ledighetslagarna.

1985/86:A720 av Anita Modin m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om regional facklig förtroendeman.

1985/86:A725 av Nils T Svensson och Berit Oscarsson (s), vari yrkas att riksdagen beslutar ändra studieledighetslagen så att sexmånadersregeln inte gäller person som skall genomgå grundutbildning för vuxna.

1985/86:A728 av Alexander Chrisopoulos och Lars-Ove Hagberg (vpk), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som ålägger svenska multinationella företag samt utländska mutinationella företag verksamma i Sverige att bekosta de fackliga organisationernas samarbete inom koncernen.

1985/86:A731 av Kersti Johansson och Karin Israelsson (c), vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om rätt till ledighet för anhörigvårdare.

Motiveringen till yrkandet finns i motion 1985/86:Sf286.

1985/86:A732 av Kerstin Gellerman och Gudrun Norberg (fp), vari yrkas att riksdagen beslutar att ändra i lagen om rätt till ledighet för vård av barn (1978:410) så att 3 § andra meningen ges lydelsen:

Rätten till hel ledighet gäller till dess barnet har uppnått tre års ålder.

Motiveringen till yrkandet finns i motion 1985/86:So615.

1985/86:A733 av Maria Leissner (fp), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om rätt till tjänstledighet för internationellt katastrofbiståndsarbete.

1985/86:A737 av Charlotte Branting och Daniel Tarschys (fp), vari yrkas att riksdagen beslutar om följande ändring av 3 § lagen om rätt till ledighet för vård av barn m. m.:

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Arbetstagare har rätt till ledighet för vård av barn dels i form av hel ledighet, dels i form av förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid. Rätten till hel ledighet gäller till dess barnet har uppnått *ett och ett halvt* års ålder. Rätten till förkortning av arbetstiden gäller till dess barnet har uppnått åtta års ålder eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.	Arbetstagare har rätt till ledighet för vård av barn dels i form av hel ledighet, dels i form av förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid. Rätten till hel ledighet gäller till dess barnet har uppnått *tre* års ålder. Rätten till förkortning av arbetstiden gäller till dess barnet har uppnått åtta års ålder eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.

1985/86:A745 av Börje Hörnlund m. fl. (c), vari yrkas att

8. riksdagen hos regeringen begär en samlad översyn av ledighetslagstiftningen i enlighet med det anförda.

Yrkandena 1–7 och 9–10 behandlas av utskottet i AU 1986/87:8.

1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. (m), vari yrkas att

1. riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbetsmarknadslagarnas utformning och effekter.

Yrkandet behandlas även i AU 1986/87:8. Motionen behandlas i övriga delar förutom i det nyssnämnda betänkandet dels i AU 1986/87:3 och 4, dels av andra utskott.

Utskottet

Inledning

Under 1970-talet tillkom ett antal lagar om rätt till ledighet för olika ändamål:

1972 års svenskundervisningslag, som den 1 juli i år ersattes av lagen (1986:163) om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare,

1974 års studieledighetslag,

1978 års föräldraledighetslag,

1979 års lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan (den s. k. SIA-lagen).

Dessutom finns bestämmelser om ledighet i 1974 års lag om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen (förtroendemannalagen), i arbetsmiljölagen, medbestämmandelagen och anställningsskyddslagen. I sammanhanget kan också nämnas semesterlagen.

Ledighet för värnpliktstjänstgöring och för offentliga uppdrag är reglerade genom annan lagstiftning. Vid sidan av den lagfästa rätten till ledighet finns det former av ledighet som är reglerade antingen genom kollektivavtal eller genom enskilda anställningsavtal. Ledighet kan slutligen också följa av vad som är brukligt på arbetsmarknaden.

Vid början av detta år väcktes 17 motioner med yrkanden om ledighetslagstiftningen,bl. a. att småbarnsföräldrarnas möjligheter till ledighet skall utökas. I övrigt finns yrkanden om en översyn av den aktuella lagstiftningen och de möjligheter till ledighet den ger men också om ledighet på nya grunder. Avslutningsvis behandlas tre yrkanden med anknytning till studieledighets- och förtroendemannalagarna.

Översyn av ledighetslagstiftningen

År 1980 tog den dåvarande trepartiregeringen initiativ till en översyn av ledighetslagstiftningen. Översynen angavs ha till syfte bl. a. att förbättra samspelet mellan olika lagar och därmed arbetsmarknadens funktionssätt utan att man för den skull rubbade lagstiftningens grundläggande inriktning.

Alf Wennerfors m. fl. (m) framhåller i motion 1985/86:A748 att ledighetslagarna var för sig har varit motiverade och haft stor betydelse för de anställda. Lagarna har emellertid fört med sig problem på arbetsplatserna. Motionärerna pekar särskilt på den höga frånvarofrekvensen som sägs innebära en kraftigt ökad belastning på såväl samhället som företagen. Vidare vill motionärerna fästa uppmärksamheten på att anställningstryggheten för de fast anställda medför otrygga anställningsförhållanden för de vikarier som anlitas vid ledigheter.

Motionärerna anser att större hänsyn måste tas till de förutsättningar som gäller på de enskilda arbetsplatserna, särskilt då till förhållandena i de mindre företagen. Av ledighetsformerna bör möjligheterna till ledighet för vård av barn prioriteras, medan rätt till ledighet för studier och för fackligt arbete bör begränsas. Slutsatsen i den aktuella delen av motionen är att den

översyn som tidigare hade påbörjats inom arbetsmarknadsdepartementet med uppgift att anpassa ledighetslagarna till de faktiska förutsättningarna bör återupptas och snarast avslutas.

Även i motion 1985/86:A717 av Rune Backlund m. fl. (c, m, fp) begärs att den tidigare inledda översynen av ledighetslagstiftningen skall återupptas. Motionärerna hävdar att lagarna är svårhanterliga för arbetsgivarna eftersom deras skyldigheter ofta är uttryckta i abstrakta formuleringar. De anser att det är av vikt att ledighetslagarna anpassas till de mindre företagens situation. Bland de lagar som anses vara aktuella för översyn nämns särskilt studieledighetslagen och förtroendemannalagen.

Börje Hörnlund m. fl. (c) framhåller i motion 1985/86:A745 att anställda i olika situationer obestridligen behöver ett lagfäst stöd för tjänstledighet. I vissa avseenden kan det även vara rimligt att utöka möjligheterna till ledighet. Det gäller ledighet för vård av småbarn och för vård av sjuka anhöriga. Samtidigt är det enligt motionärerna otvivelaktigt så, att möjligheterna till tjänstledighet på en rad enskilda arbetsplatser utnyttjas i en omfattning som inte är förenlig med verksamhetens fulla effektivitet. Det gäller särskilt om mindre arbetsplatser.

Den översyn av ledighetslagstiftningen som begärs i motion A745 skall i första hand pröva förutsättningarna att till det avtalsreglerade området helt överföra rätten till ledighet för studier. Vidare bör övervägas att begränsa de fackliga förtroendemännens ledighet. Motionärerna vill inte inskränka rätten till ledighet med lön för facklig verksamhet på den egna arbetsplatsen. Vad som bör begränsas är verksamhet som inte har direkt anknytning till den egna arbetsplatsen. Det bör också prövas om man bör införa någon form av övre gräns för ledigheten för fackliga förtroendemän med hänsyn till att ledighet för fackligt arbete i vissa fall tas ut i större utsträckning än som följer av lag och avtal.

Utskottet vill för sin del anföra följande.

Ledighetslagarna tillkom på 1970-talet, och under det decenniet inträdde en successivt ökad frånvaro från arbetet. Denna kan till stor del tillskrivas de ökade möjligheter till ledighet för småbarnsföräldrar som statsmakterna har velat främja genom föräldraledighetslagen men också genom utbyggnad av föräldraförsäkringen. Under 1980-talets första hälft hade frånvaron i stort sett oförändrad omfattning. Den började på nytt att öka under år 1985. Det året fördelade sig frånvaron, bortsett från semester, på följande orsaker:

Frånvaro från arbetet i procent av antalet sysselsatta år 1985

	Sjukdom	Föräldra-ledighet	Studier	Fri-vecka	Värn plikt	Övrigt
Kvinnor	5,2	3,8	1,5	0,7	–	0,9
Män	3,8	0,3	0,8	0,5	0,8	0,6

Källa: Information om arbetsmarknaden 1986:2 s. 28, utgiven av SCB.

Med frånvaro menas här minst en veckas frånvaro från arbetet.

Tabellen visar att sjukdom är den främsta frånvaroorsaken för både kvinnor och män. Man kan vidare se att föräldraledigheten utgör en stor del av kvinnornas frånvaro och att den å andra sidan fortfarande har en liten

betydelse för männens frånvaro. Över huvud taget har deras frånvaro totalt sett ökat i endast ringa grad under den femtonårsperiod det här gäller, från 6,3 % år 1970 till 6,8 % år 1985.

Ledighetslagarna har skilda syften, men sammantaget bidrar de till att göra det möjligt för arbetstagarna att variera arbetstidens längd och ger stöd för den flexibilitet i arbetstidsuttaget som i andra sammanhang anses vara önskvärd, exempelvis i utskottets nyligen avgivna betänkande AU 1986/87:4 om arbetstid. Av bl. a. det skälet har utskottet motsatt sig att man skall ompröva målsättningen för de olika lagarna och de intresseavvägningar som ligger bakom dem, när krav tidigare år har rests på att ledigheten bör begränsas. Utskottet vidhåller denna principiella ståndpunkt. Däremot har utskottet inte varit främmande för behovet av en rent lagteknisk översyn, och det bör därför noteras att det ingår i uppdraget för kommittén för översyn av semestervillkoren att pröva om de olika ledighetsreglerna kan sammanföras till ett mer generellt system.

Som ett särskilt motiv för den översyn som begärs i de föreliggande motionerna anges att ledighetslagarna bör anpassas bättre till de mindre företagens situation. Innebörden av en sådan anpassning är ofrånkomligen att de anställdas lagfästa rätt till ledighet blir graderad efter företagens storlek. Som utskottet ser det kan en sådan utveckling i längden inte vara till fördel för de mindre företagen och deras möjligheter att rekrytera och behålla arbetskraft. Med hänsyn härtill och till vad som i övrigt anförts avstyrker utskottet förslagen i motionerna A717, A745 och A748 om en översyn av ledighetslagstiftningen.

Nya ledighetsformer

I detta avsnitt anmäls tre motioner med initiativ till ledighet för nya ändamål.

Två av motionerna, 1985/86:A709 av Margareta Andrén m. fl. (fp) och 1985/86:A731 av Kersti Johansson och Karin Israelsson (c), föreslår en rätt till *ledighet för anhörigvård*. Motionärerna åberopar bl. a. att många sjuka och äldre föredrar vård i hemmet framför institutionsvård och att vård i hemmet är mindre kostnadskrävande. Anhöriga har dock många gånger svårt att få ledigt för sådana vårduppgifter och därför bör införas en lagstadgad rätt till ledighet för vård av anhöriga. Enligt motion A709 kan denna rätt införas successivt med prioritet för vård i livets slutskede.

Båda motionerna hänvisar till anhörigvårdskommitténs förslag i betänkandet SOU 1983:64 om ledighet för anhörigvård. Betänkandet övervägs inom regeringens kansli av äldreberedningen. Kommittén föreslog att det skulle införas en rätt till ledighet för anhörigvård under viss tid – 30 dagar – dock utan rätt till ersättning från den allmänna försäkringen under ledigheten. Motionärerna förutsätter att den ledighet för anhörigvård som de förespråkar för att få avsedd effekt skall vara förenad med rätt till ersättning. De har därför i motionerna 1985/86:Sf221 resp. 1985/86:Sf286 framställt yrkanden om rätt till ersättning för anhörigvårdare. Dessa yrkanden avslogs i våras av riksdagen på hemställan av socialförsäkringsutskottet (SfU 1985/86:22 med res. av fp resp. c). Därmed har den av motionärerna själva angivna förutsättningen för deras lagstiftningsinitiativ fallit. Med hänsyn härtill och

då ledighetsfrågan redan är aktualiserad hos regeringen genom det ovannämnda kommittéförslaget finner utskottet inte skäl att biträda de båda yrkandena i motionerna A709 och A731.

Maria Leissner (fp) för i motion 1985/86:A733 fram tanken på rätt till *ledighet för att medverka i det svenska katastrofbiståndet.* Motionären framhåller den roll som Rädda barnen, Röda korset m. fl. frivilligorganisationer spelar vid kanaliseringen av de svenska hjälpinsatserna. Personellt bistånd sägs i motionen vara en viktig del av organisationernas katastrofhjälp, och de har byggt upp egna startklara arbetslag som är avsedda att med kort varsel stå till förfogande. Personal finns sålunda, men det har visat sig uppstå svårigheter att i akuta lägen snabbt frigöra den från de ordinarie arbetsplatserna. Rätt till tjänstledighet borde därför finnas för frivilligorganisationernas personal när organisationerna med statliga biståndsmedel verkar i katastrofområden. Ett tillkännagivande härom bör delges regeringen.

Det är betydelsefullt att de svenska biståndsinsatserna inte hindras av svårigheter att rekrytera erforderlig personal. Utskottet instämmer i att tjänstledighetsfrågan är en viktig faktor i sammanhanget. Staten har av det skälet när det gäller sina egna anställda gjort långtgående medgivanden beträffande tjänstledighet för biståndsarbete. På den kommunala sidan finns rekommendationer om att motsvarande ledighetsvillkor skall tillämpas. Inom den enskilda sektorn har bl. a. Svenska arbetsgivareföreningen utfärdat rekommendationer om tjänstledighet för biståndsverksamheten. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte är påkallat att införa en lagreglerad rätt till ledighet för katastrofbiståndet. Utskottet avstyrker med andra ord motionens initiativ till en särskild ledighetslag för det ändamålet.

Föräldraledighet

Enligt 3 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. har småbarnsföräldrar rätt till ledighet antingen i form av hel ledighet eller i form av en till tre fjärdedelar förkortad arbetstid. Rätten till hel ledighet gäller till dess barnet har uppnått ett och ett halvt års ålder och till förkortad arbetstid tills barnet har uppnått åtta års ålder. I lagens 4 § ges bestämmelser om rätt till ytterligare ledighet och förkortad arbetstid i samband med barns födelse och under tid då föräldrapenning utgår.

I fyra motioner föreslås *en förlängning av småbarnsföräldrarnas rätt till hel ledighet* tills barnet har fyllt tre år.

Centerpartiet i partimotion 1985/86:A707 och Alf Svensson (c) i motion 1985/86:A710 yrkar att riksdagen skall uppdra åt regeringen att framlägga lagförslag med denna innebörd. Kerstin Gellerman och Gudrun Norberg (fp) i motion 1985/86:A732 liksom Charlotte Branting och Daniel Tarschys (fp) i motion 1985/86:A737 yrkar på en omedelbar lagändring och presenterar i motionerna förslag till ändrad lydelse av den aktuella lagbestämmelsen. I motion A710 har Alf Svensson (c) dessutom ställt ett särskilt yrkande om bättre *möjligheter för ensamstående föräldrar att förkorta sin arbetstid.*

Det gemensamma syftet med motionsförslagen är att vidga småbarnsföräldrarnas möjligheter att själva vårda sina barn i hemmet. Det får samtidigt konstateras att när man i motionerna (med undantag för A737) lägger fram

förslag om en förlängd föräldraledighet så gör man det under den bestämda förutsättningen att föräldrarna under ledigheten skall kunna uppbära ersättning från det allmänna. De motionsförslag som lagts fram i ersättningsfrågan, om vårdnadsersättning, vårdlön resp. vårdnadsbidrag, avslogs emellertid av riksdagen i våras på hemställan av socialutskottet (SoU 1985/86:28 s. 9–10 med reservationer i motsvarande delar av fp resp. c). Med hänsyn till detta ställningstagande från riksdagens sida och då utskottet inte är berett att förorda en förlängning av den obetalda föräldraledigheten avstyrker utskottet de föreliggande yrkandena i motionerna A707, A710, A732 och A737.

Med hänvisning till ovannämnda ställningstagande i ersättningsfrågan avstyrks även yrkandet i motion A710 om förkortad arbetstid.

En rätt till ledighet utan ersättning förespråkas vidare av Bengt Kronblad m. fl. (s) i motion 1985/86:A714, nämligen för att underlätta *medverkan på föräldrakooperativa daghem*. I motionen redovisas de möjligheter som i dag finns inom föräldraförsäkringens ram att få ledighet för att besöka daghem. Den ledighet som härigenom erbjuds anses dock vara alltför begränsad. Därför aktualiserar motionärerna en översyn av möjligheterna till icke betald ledighet för medverkan i barnomsorg i bl. a. föräldrakooperativ.

Som förut nämnts har föräldrar rätt till ledighet för dag då de uppbär föräldrapenning utöver den ledighet som lagen medger i övrigt. Enligt utskottets mening talar mycket för att motionens ledighetskrav i första hand bör prövas i samband med en fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen. Utskottet anser sålunda att det bör anstå med initiativ till att utöka den obetalda föräldraledigheten för det syfte som anges i motionen. Den avstyrks följaktligen.

Folkpartiet i motion 1985/86:A706 och Margareta Andrén (fp) i motion 1985/86:A703 tar upp *föräldraledigheten vid adoption av barn*. I partimotionen anförs att adoptivbarn numera jämställs med biologiska barn. Vid adoption av utomlands födda barn räknas som barnets "födelse" i allmänhet den tidpunkt då det kom till Sverige. Även om adoptionen inte gäller ett barn som är nyfött ställer det som regel lika stora krav på föräldrarna som ett biologiskt barn. Föräldraledighetslagen tar dock inte hänsyn till detta eftersom tiden för ledighet enligt den lagen räknas från barnets födelse även när det gäller adoptivbarn. Motionärerna föreslår att lagens 3 § skall ändras, så att det blir möjligt för adoptivföräldrar att stanna hemma hos barnet i ett och ett halvt år räknat från barnets ankomst till Sverige. Motsvarande bör gälla vid adoptioner av barn födda i Sverige. Liknande synpunkter och förslag läggs fram även i motion A703.

I ärendet har Förbundet Adoptionscentrum uttalat sitt stöd för ett initiativ till en lagändring som innebär att adoptivföräldrars rätt till ledighet räknas från den tidpunkt då de får barnet i sin vård. Förbundet medger i sin skrivelse till utskottet att saken inte har blivit en stor rättighetsfråga för adoptivföräldrar av två skäl. Många arbetsgivare anser det vara rimligt att utan lagstöd ge adoptivföräldrarna samma rätt till ledighet som andra arbetstagare. Vidare är det så att föräldrapenningen täcker en stor del av ledigheten.

När det gäller föräldrapenningen vill utskottet tillfoga att den kan utges för adoptivbarn tills barnet har fyllt tio år. Intill dess barnet har uppnått den åldern har alltså adoptivföräldrarna med nuvarande regler rätt till föräldra-

penning och därtill anslutande ledighet under 360 dagar. Motsvarande förmåner för vård av egna barn gäller tills barnet har fyllt fyra år. Det sagda visar att man redan i det nuvarande regelsystemet har tagit hänsyn till problem av de slag som motionärerna har hänvisat till och att det med hjälp av de redovisade särreglerna bör vara möjligt att på det hela taget tillgodose adoptivföräldrars särskilda behov av ledighet. På grund härav och då en utökad ledighet enligt motionsförslagen innebär att reglerna om föräldraledighet kompliceras ytterligare avstyrks de förevarande yrkandena i motionerna A703 och A706.

I en annan partimotion, 1985/86:A604 om ökad jämställdhet, hänvisar folkpartiet till att det förekommer uppgifter om att småbarnsföräldrar som har utnyttjat föräldraledigheten blir omplacerade när de kommer tillbaka till sin arbetsplats. Enligt motionen är det därför angeläget att regeringen låter göra en *kartläggning av sådana omplaceringar* och därmed sammanhängande problem. Om så visar sig vara nödvändigt bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder. Motionärerna begär att detta skall ges regeringen till känna.

Enligt föräldraledighetslagens 11 § behöver en arbetstagare som använder sin rätt till ledighet inte finna sig i att anställningsförmånerna minskas eller arbetsförhållandena försämras i annan mån än som följer av uppehållet i arbetet. Arbetstagaren är inte heller skyldig att godta annan omplacering än sådan som kan ske inom ramen för anställningsavtalet och som är en nödvändig följd av ledigheten. Som utskottet uttalat i ett tidigare sammanhang (AU 1981/82:7 s. 17–18) utgör dessa regler bl. a. ett skydd mot trakasserande omplaceringar. En anställd som återvänder till sin arbetsplats efter föräldraledighet garanteras därmed att inte komma i en sämre ställning än sina arbetskamrater. Däremot ges inte någon garanti för att arbetstagaren under alla förhållanden skall kunna återgå till samma befattning eller arbetsförhållanden som tidigare. En omplacering får, som nyss sagts, ske inom ramen för anställningsavtalet. Detta är dock inte någon skillnad i förhållande till arbetsgagare som är i tjänst. En arbetstagare som börjar arbeta på nytt efter föräldraledighet kan med andra ord inte åberopa lagen för att i omplaceringshänseende bli bättre behandlad än de arbetskamrater som arbetat vidare på arbetsplatsen. Men är lagens villkor för omplacering av föräldralediga arbetstagare inte uppfyllda föreligger en trakasserande behandling som leder till skadeståndsskyldighet för arbetsgivaren enligt lagens 13 §. Med hänvisning till dessa uttalanden om lagens innebörd och då det får förutsättas att de fackliga organisationerna energiskt ingriper vid tendenser till trakasserande behandling från någon arbetsgivares sida i sådana fall som det här gäller anser utskottet att det inte är behövligt att vidta någon åtgärd av det slag som begärs i motion A604.

Studieledighetslagen

Lagen ger arbetstagare, i både allmän och enskild tjänst, en rätt till ledighet för studier. När det gäller studieledighetens förläggning i tiden är den allmänna utgångspunkten att arbetstagarna skall beredas ledighet på sätt de önskar. Arbetsgivarna kan dock skjuta på den begärda ledigheten enligt

regler som ges i lagen. För kortare utbildning – om högst en arbetsvecka – och i fråga om facklig utbildning är arbetsgivarens frist två veckor. Önskar arbetsgivaren att uppskovet med utbildningen skall vara längre fordras samtycke av den lokala fackliga organisationen. Gäller det annan utbildning kan arbetsgivaren ensidigt bestämma att ledigheten får börja först om sex månader efter arbetstagarens begäran om ledighet. Det är denna sexmånadersregel som avses i motionsärendet nedan. Även ett sådant uppskov kan förlängas om den lokala fackliga organisationen går med på det.

För fullständighetens skull kan tilläggas att en arbetstagare som efter två års uppskov fortfarande inte medges begärd ledighet kan vända sig till domstol för att få ut ledigheten. För utbildning om högst en vecka är väntetiden ett år. Detta är också de uppskovstider som kan påfordras av arbetsgivare på arbetsplatser utan kollektivavtal.

I motion 1985/86:A725 av Nils T Svensson och Berit Oscarsson (s) yrkas att *undantag från sexmånadersregeln* i lagen skall göras för personer som skall genomgå grundutbildning för vuxna. De anför att många vuxna har så stora läs- och skrivsvårigheter att det är ytterst besvärligt för dem att klara sig i dagens samhälle. Den utbildning som de kan få i grundvux räknas inte som kortare eller facklig utbildning, varför arbetsgivaren kan skjuta upp den i sex månader, oaktat det är av stor vikt att de personer det här gäller snabbt kommer i utbildning.

Som redan sagts är den allmänna utgångspunkten i lagen att arbetstagarna bör beredas studieledighet i enlighet med sina önskemål. Hänsyn måste emellertid också tas till att störningar i verksamheten på arbetsplatsen bör undvikas. De uppskovsregler som ovan redovisats avser att göra det möjligt för arbetsgivaren att förebygga sådana störningar. Reglerna är i det hänseendet att betrakta som avvägningar mellan motstående intressen. Av betydelse i sammanhanget är också de prioriteringar av olika slag av utbildning som görs i lagen. I och för sig ger lagen rätt till ledighet för alla typer av utbildning, bortsett från rena självstudier. Bestämda prioriteringar finns dock, avsedda att tillämpas för det fall att flera arbetstagare inte kan beviljas ledighet samtidigt. I första hand ges företräde åt facklig utbildning. Därnäst har sådana arbetstagare företräde som inte har utbildning motsvarande nioårig grundskola. Dessutom finns en regel om företräde för anställda med obekväm arbetstid. Dessa prioriteringar i lagen utgör rekommendationer till parterna, som är oförhindrade att avtala om andra företrädesregler.

Utskottet har inte övertygats om att man bör ingripa i de redovisade delarna av studieledighetslagens regelsystem på sätt som föreslås i motion A725, utan denna avstyrks med hänvisning till det anförda.

Förtroendemannalagen

Lagen om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen (förtroendemannalagen) är från år 1974. År 1977 lade Nya arbetsrättskommittén (NARK) fram förslag till ändringar i lagen. Ändringarna syftade bl. a. till en regional organisation med fackliga förtroendemän. Häri ingick att sådana förtroendemän skulle ha tillträdesrätt till arbetsplatserna. Dessa förslag bör

ses mot bakgrund av att den nuvarande lagen gäller fackliga förtroendemän som är anställda på de arbetsplatser där uppdragen fullgörs.

Anita Modin m. fl. (s) yrkar i motion 1985/86:A720 på ett tillkännagivande till regeringen om att det är angeläget att *beredningen av frågan om regionala fackliga förtroendemän* snarast slutförs. Motionärerna hänvisar till att det nu är mer än åtta år sedan NARK redovisade sina förslag. Under de åren har villkoren för att bedriva fackligt arbete på de små arbetsplatserna alltmer försämrats jämfört med de större arbetsställena.

Utskottet utgår för sin del från att frågan om de regionala fackliga förtroendemännen är föremål för fortsatt uppmärksamhet i det arbetsrättsliga beredningsarbetet i regeringens kansli. Frågan gäller inte enbart tillträdesrätten till arbetsplatserna för utomstående fackliga företrädare. Den innefattar också hur en regional organisation skall finansieras. Det är ett problem för sig om dessa båda delfrågor skall lösas separat eller om de är avhängiga av varandra. I motsats till motionärerna anser utskottet att det inte är påkallat med något ytterligare initiativ från riksdagens sida i ämnet, och därför avstyrks deras begäran om ett tillkännagivande till regeringen.

Slutligen föreslås i motion 1985/86:A728 av Alexander Chrisopoulos och Lars-Ove Hagberg (vpk) att riksdagen skall ta initiativ till lagstiftning om skyldighet för arbetsgivare att bekosta *fackligt samarbete i multinationella företag*. Dessa åligganden avses gälla såväl svenska multinationella företag som utländska multinationella företag verksamma i Sverige.

Utskottet har senast förra hösten behandlat ett likartat motionsyrkande (AU 1985/86:1 s. 24–25 med res. av vpk). Liksom föregående år konstaterar utskottet att de svårigheter att bedriva fackligt samarbete som påtalas i föreliggande och tidigare motioner i ämnet inte enbart kännetecknar multinationella företag utan också förekommer inom koncerner i allmänhet. Utskottet har för sin del utgått från att man i det löpande arbetsrättsliga beredningsarbetet i regeringskansliet följer utvecklingen på koncernområdet och att frågans internationella aspekter därvid uppmärksammas. Ett första steg har tagits genom att det i Nordiska ministerrådets regi har startats ett projekt om den fackliga verksamheten i nordiska företag. En projektgrupp har tillsatts, och den har under året haft sina första sammanträden. Gruppen leds av en svensk ordförande.

Med hänvisning till det ovan anförda och till riksdagens tidigare ställningstaganden i frågan avstyrker utskottet motion A728.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av ledighetslagstiftningen*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A717, 1985/86:A745 yrkande 8 och 1985/86:A748 yrkande 1 i motsvarande del,

2. beträffande *ledighet för anhörigvård*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A709 yrkande 1 och 1985/86:A731.

3. beträffande *ledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A733,

4. beträffande *förlängning av småbarnsföräldrars rätt till ledighet*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A707 yrkande 1, 1985/86:A710 yrkande 2 i motsvarande del, 1985/86:A732 och 1985/86:A737,

5. beträffande *förkortad arbetstid för ensamstående föräldrar*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A710 yrkande 1,

6. beträffande *ledighet för medverkan på föräldrakooperativa daghem*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A714,

7. beträffande *föräldraledighet vid adoption av barn*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A703 och 1985/86:A706,

8. beträffande *kartläggning av omplaceringar efter föräldraledighet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A604 yrkande 19,

9. beträffande *undantag från studieledighetslagens sexmånadersregel*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A725,

10. beträffande *beredningen av frågan om regionala fackliga förtroendemän*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A720,

11. beträffande *fackligt samarbete i multinationella företag*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A728.

Stockholm den 4 november 1986

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Bengt Wittbom (m), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m), Inge Carlsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Lars-Ove Hagberg (vpk), Sven Lundberg (s) och Görel Thurdin (c).

Reservationer

1. Översyn av ledighetslagstiftningen (mom. 1)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m), Invar Karlsson i Bengtsfors (c) och Görel Thurdin (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Ledighetslagarna tillkom" och på s. 6 slutar "av ledighetslagstiftningen" bort ha följande lydelse:

Under 1970-talet skedde en snabb utveckling i vad gäller både möjligheter-

na till ledighet från arbetet och utnyttjandet av dessa möjligheter. Det gäller bl. a. om den successivt utvidgade föräldraförsäkringen, rätten till deltidsarbete för småbarnsföräldrar, rätten till ledighet för studier, facklig verksamhet, offentliga uppdrag m. m. Tanken med reformerna var att skapa ökad valfrihet och välfärd för medborgarna. Vid 1980-talets början startade den dåvarande trepartiregeringen en översyn av denna lagstiftning för att få en samlad analys av konsekvenserna av utvecklingen. Översynen hade till uppgift att förbättra samspelet mellan olika lagar och därmed arbetsmarknadens funktionssätt utan att man för den skull rubbade lagstiftningens grundläggande inriktning. Den ledde fram till en probleminventering avsedd att ligga till grund för fortsatta överväganden.

Såsom begärs i de föreliggande motionerna är det angeläget att detta översynsarbete nu återupptas och fullföljs. Den grundläggande inriktningen av arbetet bör som tidigare vara att nå fram till en bedömning av den samlade effekten av ledighetslagarna. De vidgade möjligheterna till tjänstledighet är positiva för arbetstagarna i gemen, men de medför samtidigt problem i form av svårare planering och ökade kostnader samt risker för sämre kontinuitet och kvalitet i den verksamhet som skall bedrivas. Den omfattande rätten till ledighet medför särskilt på den offentliga sektorn att verksamheten till inte ringa del utförs av vikarier. Detta system leder till en ökad press på den ordinarie personalen att fullgöra utbildnings- och introduktionsinsatser och vidare till att man med vikarierna får en växande kader anställda med otrygga anställningsförhållanden.

I de mindre företagen får varje ledighet relativt sett större betydelse än i de stora företagen. Frånvaron på grund av ledighetslagarna tenderar i de stora företagen att uppfattas som ett led i den personalomsättning företagen under alla förhållanden måste ta hänsyn till i planeringen. De små företagen har inte samma personalomsättning, utan i dessa företag är tendensen i stället att varje anställd blir en nyckelperson som inte utan vidare låter sig ersättas av en vikarie.

När det gäller de enskilda ledighetslagarna har de aktuella motionerna särskilt fäst uppmärksamheten på studieledighetslagen och förtroendemannalagen. Vad först beträffar studieledighetslagen erinras om att den kan utnyttjas till omfattande ledighetsanspråk. Studierna behöver inte ha någon anknytning till arbetsplatsen utan kan avse vilket ämne som helst bara studierna bedrivs i organiserad form. Någon gräns för ledighetens längd finns inte. För den ledighet som medges fackliga förtroendemän gäller åtminstone den allmänna regeln att ledigheten skall vara skälig med hänsyn till förhållandena på arbetsplatsen. Självklart skall den ledighet kunna tas ut som behövs för den fackliga verksamheten på den egna arbetsplatsen. Det förekommer dock att ledighetsanspråken vidgas, bl. a. för verksamhet som inte har direkt anknytning till den egna arbetsplatsen. En viss övre gräns för ledigheten kan övervägas för att klarare ange lagstiftningens intentioner men också för att förebygga onödiga konflikter mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Även övriga ledighetslagar bör självfallet omfattas av översynsarbetet. Det bör på nytt understrykas att avsikten inte är att ifrågasätta behovet av ett lagfäst stöd för ledighet för att arbetstagarna skall kunna fullgöra sociala,

medborgerliga eller fackliga åtaganden eller, med ett annat ordval, åtaganden mot familjen, samhället och arbetskamraterna. Vid en översyn av ledighetslagstiftningens samlade effekter som det här är fråga om är det dock ofrånkomligt att vissa inskränkningar aktualiseras. Det leder också till att det kan behöva göras prioriteringar av de olika ledighetsmöjligheterna efter deras angelägenhetsgrad. Utskottet vill för sin del uttala att det är naturligt i ett sådant sammanhang att ledighet för vård av barn får en hög prioritet.

Den ovan föreslagna översynen bör mynna ut i förslag till ändringar i ledighetslagstiftningen enligt de riktlinjer som här angivits med anslutning till de tre föreliggande motionerna. Vad utskottet anfört bör delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *översyn av ledighetslagstiftningen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A717, 1985/86:A745 yrkande 8 och 1985/86:A748 yrkande1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Ledighet för anhörigvård (mom. 2)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Görel Thurdin (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Båda motionerna" och på s. 7 slutar med "och A731" bort ha följande lydelse:

Det måste vara en allmän inriktning på samhällets insatser för äldre, sjuka och handikappade att man gör det lättare för dem som så önskar att bo kvar i sin vanliga hemmiljö så länge som möjligt. Det främsta skälet härtill är att de flesta människor har en naturlig önskan att stanna hemma fast de är gamla, sjuka eller handikappade. Men därtill kommer det samhällsekonomiska skälet att en sådan vårdform är billigare än institutionsvård. Vård i hemmet förutsätter dock i många fall att det finns anhöriga som ställer upp och hjälper till i vård- och tillsynsarbetet.

Anhörigvårdarna är i dag en eftersatt grupp. Till deras problem hör att det ofta visar sig vara svårt att få tjänstledigt för vårduppgifterna. Som redan sagts är det av både medmänskliga och samhällsekonomiska skäl angeläget att stödja en fortsatt utbyggnad av anhörigvården. Ett viktigt steg i den riktningen är att införa den lagfästa rätt till tjänstledighet för anhörigvård som förordas i motionerna A709 (fp) och A731 (c).

Ett förslag till sådan lagstiftning finns utarbetat av anhörigvårdskommittén i dess slutbetänkande från år 1983. Det bör därför vara möjligt för regeringen att under innevarande riksmöte förelägga riksdagen förslag till lagstiftning i ämnet. Det ankommer inte på utskottet att i detta sammanhang gå in på frågan om ersättning för anhörigas vårdinsatser. Emellertid kan här erinras om att remissinstanserna – i motsats till anhörigvårdskommitténs majoritet – tämligen entydigt sammankopplat rätten till tjänstledighet med en rätt till ersättning från det allmänna. Utskottet utgår därmed från att ersättningsfrågan aktualiseras på nytt.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *ledighet för anhörigvård*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A709 yrkande 1 och 1985/86:A731 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Ledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet (mom. 3)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Görel Thurdin (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Det är" och slutar med "det ändamålet" bort ha följande lydelse:

Det är betydelsefullt att de svenska biståndsinsatserna inte hindras av svårigheter att rekrytera erforderlig personal. Utskottet instämmer i att tjänstledighetsfrågan är en viktig faktor i sammanhanget. Staten har av det skälet när det gäller sina egna anställda gjort långtgående medgivanden beträffande tjänstledighet för biståndsarbete. På andra delar av arbetsmarknaden föreligger olika rekommendationer om tjänstledighet för biståndsarbete. Detta är positivt men inte tillräckligt för att tillgodose särskilt frivilligorganisationernas behov av att kunna rekrytera den kvalificerade personal som erfordras för katastrofinsatserna.

Det ligger i sakens natur att den personal det gäller måste kunna frigöras snabbt från sina ordinarie arbeten. Eftersom det som regel är fråga om korttidsuppdrag kan det inte begäras att de personer som skall anlitas skall tvingas säga upp sina anställningar för att kunna delta i katastrofinsatserna. Med hänsyn härtill bör införas en hela arbetsmarknaden omfattande rätt till tjänstledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet. Såsom förutskickas i motion A733 skall det vara fråga om statliga eller statsunderstödda hjälpinsatser. Det bör ankomma på regeringen att överväga de åtgärder som behövs för att rätten till tjänstledighet av ovan angivet slag skall kunna realiseras och förelägga riksdagen härav föranledda förslag.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *ledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A733 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Förlängning av småbarnsföräldrars rätt till ledighet (mom. 4)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Görel Thurdin (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Det gemensamma" och på s. 8 slutar med "och A737" bort ha följande lydelse:

Småbarnsföräldrar har för närvarande rätt att ta ut hel ledighet från sina anställningar tills barnen har uppnått en ålder av ett och ett halvt år. Många

föräldrar anser att barn i ett- och tvåårsåldern bör vårdas i hemmet, för vilket de har goda skäl. Barn utvecklas olika, och en del mår bättre av att vistas i sin hemmiljö. Det kan också vara så, att det är svårt för föräldrarna att lösa problemet med barnomsorgen på annat sätt till följd av att barntillsynen fortfarande är otillräckligt utbyggd i hemkommunen. I fall av nu nämnda slag finns möjligheter för statsanställda att få förlängd tjänstledighet (8 § tjänstledighetsförordningen, 1984:111). Liknande möjligheter bör utsträckas till övriga delar av arbetsmarknaden och samtidigt göras mer generella. Utskottet biträder med andra ord motionsförslagen om att rätten till hel ledighet för småbarnsföräldrar skall förlängas att gälla tills barnet har fyllt tre år. Ett lagförslag härom läggs fram i hemställan.

Frågan om ersättning till föräldrarna under ledigheten är inte aktuell i detta lagstiftningsärende, men det får förutsättas att den återkommer i annat sammanhang.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

> 4. beträffande *förlängning av småbarnsföräldrars rätt till ledighet* att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A707 yrkande 1, 1985/86:A710 yrkande 2 i motsvarande del, 1985/86:A732 och 1985/86:A737 antar följande

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Härigenom förordnas att 3 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. skall ha nedan angivna lydelse:

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
3 §	
Arbetstagare har rätt till ledighet för vård av barn dels i form av hel ledighet, dels i form av förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid. Rätten till hel ledighet gäller till dess barnet har uppnått *ett och ett halvt* års ålder Rätten till förkortning av arbetstiden gäller till dess barnet har uppnått åtta års ålder eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.	Arbetstagare har rätt till ledighet för vård av barn dels i form av hel ledighet, dels i form av förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid. Rätten till hel ledighet gäller till dess barnet har uppnått *tre* års ålder. Rätten till förkortning av arbetstiden gäller till dess barnet har uppnått åtta års ålder eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

5. Föräldraledighet vid adoption av barn (mom. 7)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "I ärendet" och på s. 9 slutar med "och A706" bort ha följande lydelse:

Bestämmelserna om såväl föräldrapenning som föräldraledighet jämställer adoptivföräldrar med biologiska föräldrar. När det gäller föräldrapenningen finns en särskild bestämmelse om den tidpunkt från vilken rätten till denna förmån inträder vid adoption. I 4 kap. 5 § lagen om allmän försäkring sägs härom att tidpunkten då den försäkrade fått barnet i sin vård skall jämställas med tidpunkten för barnets födelse. En motsvarande föreskrift saknas i föräldraledighetslagen. Detta kan enligt en skrivelse till utskottet från Förbundet Adoptionscentrum leda till att adoptivföräldrars möjlighet till tjänstledighet begränsas och föräldrapenningen reduceras. Det kan därför vara påkallat att närmare undersöka möjligheterna att ge adoptivföräldrar förmåner likvärdiga dem vilka tillkommer biologiska föräldrar.

Det bör uppdras åt regeringen att överväga denna fråga och återkomma till riksdagen med härav föranledda förslag.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *föräldraledighet vid adoption av barn*
att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:A703 och 1985/86:A706 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Föräldraledighet vid adoption av barn (mom. 7)

Elver Jonsson (fp) och Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "I ärendet" och på s. 9 slutar med "och A706" bort ha följande lydelse:

Föräldraledigheten bygger på ett samspel mellan bestämmelserna om föräldrapenning i lagen om allmän försäkring och ledighetsbestämmelserna i föräldraledighetslagen. Rätt till föräldrapenning ger samtidigt rätt till tjänstledighet. Därutöver ger föräldraledighetslagen en fristående rätt till ledighet utan ersättning.

I den nu aktuella frågan om tjänstledighet för adoptivföräldrar är problemet att hel ledighet enligt föräldraledighetslagen även när det gäller adoptivbarn räknas från barnets födelse och inte från adoptivföräldrarnas omhändertagande av barnet. Detta har betydelse bl. a. i de fall att adoptionerna gäller utomlands födda barn. I ärendet har Förbundet Adoptionscentrum i skrivelse till utskottet anfört att adoptivföräldrarnas behov av ledighet visserligen till stor del kan klaras genom kopplingen till föräldrapenningen men att det också förekommer fall då adoptivföräldrar nekats tjänstledigt och tvingats att säga upp sina anställningar. Förbundet stöder därför det initiativ till ändrad lagstiftning som tas genom de föreliggande motionerna A703 och A706.

Bestämmelserna om såväl föräldrapenning som föräldraledighet jämställer adoptivföräldrar med biologiska föräldrar. När det gäller föräldrapen-

ningen finns en särskild bestämmelse om den tidpunkt från vilken rätten till denna förmån inträder vid adoption. I 4 kap. 5 § lagen om allmän försäkring sägs härom att tidpunkten då den försäkrade fått barnet i sin vård skall jämställas med tidpunkten för barnets födelse. En motsvarande föreskrift saknas i föräldraledighetslagen men bör införas i denna med hänsyn till vad nu sagts om samspelet mellan de båda lagarna. Någon saklig invändning kan inte riktas mot att en sådan kompletterande föreskrift införs i föräldraledighetslagen. Med den förordade åtgärden löses det problem som motionärerna har påtalat. Det bör uppdras åt regeringen att återkomma till riksdagen med ett lagförslag i ämnet, utformat i enlighet med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *föräldraledighet vid adoption av barn*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A703 och 1985/86:A706 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Kartläggning av omplaceringar efter föräldraledighet (mom. 8)

Elver Jonsson (fp) och Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Enligt föräldraledighetslagens" och slutar med "motion A604" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A604 har det då och då förekommit uppgifter om att föräldrar som utnyttjat föräldraförsäkringen eller rätten till sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar har blivit omplacerade när de kommer tillbaka till sin arbetsplats. Det är därför angeläget att regeringen kartlägger vilken omfattning det här problemet har och – om det visar sig nödvändigt – återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *kartläggning av omplaceringar efter föräldraledighet*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A604 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Beredningen av frågan om regionala fackliga förtroendemän (mom. 10)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet utgår" och slutar med "till regeringen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har samma uppfattning som de socialdemokratiska motionärerna. Det är anmärkningsvärt att frågan om regionala fackliga förtroendemän fortfarande är olöst. Det hela framstår som ännu mer svårförståeligt om man beaktar att det sedan länge föreligger ett färdigt förslag i ämnet, utarbetat av en parlamentariskt sammansatt kommitté, och att kommittéförslaget innebär ett fullföljande av direktiv från den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Utskottet delar den oro som kommer till uttryck i motionen av

Anita Modin m. fl. (s) och föreslår att riksdagen för sin del delger regeringen den i motionen begärda meningsyttringen att det är utomordentligt angeläget att beredningen av frågan inom regeringens kansli snarast slutförs så att förslag i ämnet därefter kan föreläggas riksdagen.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *beredningen av frågan om regionala fackliga förtroendemän*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A720 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Fackligt samarbete i multinationella företag (mom. 11)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion A728" bort ha följande lydelse:

De problem motionärerna tar upp har enligt utskottets uppfattning stor aktualitet mot bakgrund av den multinationalisering som svensk industri för närvarande genomför.

Utvecklingen har bl. a. medfört att företagen genom att flytta produktionen mellan länder kan motverka fackliga aktioner. En annan konsekvens har varit att det blivit svårt att få en riktig bild av företagens ekonomiska situation på grund av de möjligheter som finns att dölja vinsterna eller föra över dem till enheter i andra länder. Dessutom förekommer det att utländska företag i Sverige inte respekterar våra arbetsrättsliga lagar, varför viktiga beslut ibland fattas utan att de anställda fått möjlighet till insyn, information och förhandling.

Utskottet delar mot den angivna bakgrunden motionärernas uppfattning att regeringen bör ta initiativ till en lagstiftning som ålägger svenska multinationella företag och utländska multinationella företag verksamma i Sverige att bekosta det internationella samarbetet mellan de fackliga organisationerna inom koncernen.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *fackligt samarbete i multinationella företag*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A728 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Förlängning av småbarnsföräldrars rätt till ledighet (mom. 4)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

När det gäller småbarnsföräldrars rätt till ledighet för vård av barn vill vi erinra om de förslag moderata samlingspartiet har lagt fram avseende stöd till och beskattning av barnfamiljerna jämte den prioritering av ledighet för vård av barn som vi förordar i samband med en översyn av ledighetslagstiftningen.

2. Beredningen av frågan om regionala fackliga förtroendemän (mom. 10)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

Vi har förståelse för att de fackliga organisationerna kan ha ett behov av en regionalisering av förhandlingsverksamheten. Dessa frågor bör det emellertid enligt vår mening ankomma på organisationerna själva att lösa.

3. Fackligt samarbete i multinationella företag (mom. 11)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

Liksom vid behandlingen av tidigare vpk-förslag om att ålägga multinationella företag att bekosta fackligt samarbete vill vi slå fast att sådana insatser, om de bedöms vara behövliga, bör regleras genom partsöverenskommelser.

Med anledning av den allmänt negativa inställningen i den föreliggande vpk-motionen till multinationellt företagande bör dessutom följande enkla fakta tillfogas. Företagens internationalisering innebär att det sker en spridning av riskkapital och ny teknik över gränserna, och den har därigenom varit väsentlig för den tekniska och ekonomiska utvecklingen, inte minst i vårt land. Skall det svenska välståndet kunna vidmakthållas är det angeläget att vi slår vakt om möjligheterna till fri handel, fri etablering över gränserna och de fria kapitalrörelserna. Därför bör man avstå från interna åtgärder av i motionen begärt slag, som strider mot denna handlingslinje i Sveriges agerande utåt på det handelspolitiska fältet.

gotab Stockholm 1986 11662